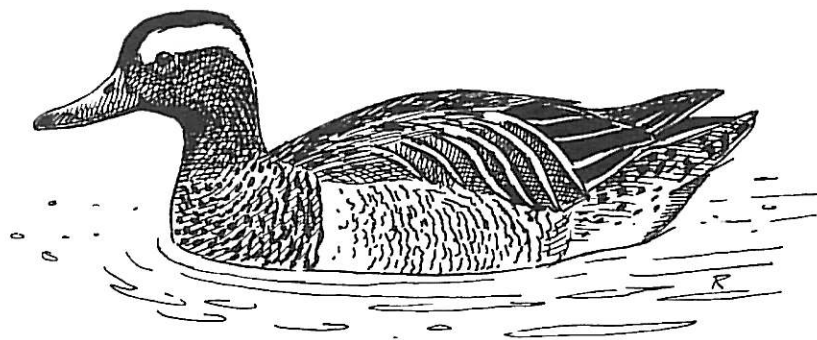

Knekkand *Anas querquedula*

Global utbredelse

Knekkanda er vidt utbredt i den sørlige del av den palearktiske region, i et belte fra Kamtsjatka i øst til Skandinavia og Mellom-Europa i vest. Arten har sitt viktigste hekkeområde på de asiatiske steppene.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge opptrer knekkanda alltid fåtallig. Dette skyldes to årsaker: Vi har få egnede biotoper for denne kravfulle arten, dessuten ligger vi langt mot nord og vest for dens hovedutbredelsesområde. Knekkanda ble for første gang observert i Norge så sent som i 1862, og få observasjoner ble gjort fram til 1947, da det første hekkefunnet ble registrert på Fokstumyra. Etter hvert som den europeiske bestanden har økt, har den også blitt sett oftere hos oss, spesielt i mai måned. Særlig i Sør-Norge blir den sett i større antall, men den opptrer også årlig i Nord-Norge. Fra Trøndelag forelå det f.eks. bare tre funn før 1971, mens det for perioden 1972-1982 ble gjort 60 funn (Størkersen 1984).

Også i Nord-Norge opptrer knekkanda årlig. Det første hekkefunnet i denne landsdelen ble gjort på Værøy i Nordland, mens arten i Pasvik i Finnmark ble registrert første gang i 1973. Senere har den her opptrådt årlig bl.a. i Fjærvann-området (Wikan 1987).

Knekkanda stiller store krav til hekkeplassen, ikke minst mhp. vegetasjon og skjul. Som hekkeplass foretrekker den grunne, vegetasjonsrike ferskvann eller dammer, ofte med frodige takrørskoger og lavvokst kratt. I trekketidene opptrer arten også ofte ved næringsrike salt- og brakkvannlokaliteter.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

I gode år er det sannsynlig at inntil 100 par hekker i Norge. Dette gjaldt spesielt gjennom 1970-tallet, mens utover på 1980-tallet har bestanden gått noe tilbake (SOF 1990). Tilbakegangen på 1980-tallet har trolig sammenheng med tørke i overvintringsområdene. De siste årene har imidlertid tilstanden bedret seg slik at knekkanda kan komme til å ta seg antallsmessig opp igjen.

Som for flere andre gressandarter er forekomsten i Norge avhengig av flere forhold utenfor vårt land.

Oppdyrkingen og inntørkingen av de store steppesjøene i Sentral-Asia har i vårt århundre bidratt sterkt til utvandring og en voksende bestand i Europa (Haf-torn 1958, Fjeldså 1968). Gode forhold i overvintringsområdene kombinert med et mildt klima og en varm vår gir de beste betingelser for at arten skal opptre tallrikt hos oss.

Ut fra artens krav til hekkebiotop er det ikke uventet at dens viktigste utbredelsesområde i Norge ligger på Østlandet og på strekningen Vest-Agder til Rogaland. Lenger nord forekommer den mer spredt og tilfeldig på egnede lokaliteter.

Hekkebiologi

Pardannelsen skjer først i vinterkvarteret på senhøsten, men kan pågå fram til våren. Hannen kurtiserer hunnen med varierende bevegelser og rapende låter, som f.eks. den seremonielle drikking, ved å kaste hodet bakover mot ryggen o.l. Det siste eksempelet er unikt blant *Anas*-endene og minner litt om kvinandhannens kurtisespill. Hannen følger hunnen på vårtrekket fram til hekkeområdene. Han forlater henne vanligvis kort tid etter egglekkingen. Et knekkandkull består vanligvis av 8-11 egg, som legges i mai-juni. Reiret plasseres på en tørr forhøyning, ofte 50-100 m vekk fra vannspeilet. Reirplasseringen og den usedvanlig skjulte oppførselen i ungetiden gjør at knekkanda er en av de vanskeligste gressendene å påvise hekking hos. Ved forstyrrelser i ruge- og ungetiden varsler hunnen ved kvekkende eller raspende låter når hun skremmes opp. Etter klekkingen skaffer ungene føden selv, men varmes av hunnen mens de er små. Hun vokter ungene fram til flygedyktig alder ved 35-40 dager, ungene er uavhengige fra samme tid (Cramp 1977).

Trekkforhold

Knekkanda er litt spesiell i og med at den overvintrer utelukkende i tropisk Afrika og opptrer hos oss bare i sommerhalvåret. Den ankommer landet i april, med hovedtyngden i mai. Høsttrekket skjer allerede i juli, og de fleste er ute av landet i løpet av august. Viktige overvintringsområder er de store sjøene i Tchad og Mali, foruten Niger-deltaet.

Øystein R. Størkersen

Knekkand *Anas querquedula*

8 ● Konstatert hekking

57 ● Sannsynlig hekking

24 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

